

ข้อมูลและวิธีการ วัตถุประสงค์ความยากจน

๓.๑ ข้อมูลในการศึกษา

ข้อมูลที่ได้มาจากการสำรวจรายการใช้จ่ายของครัวเรือน, การสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคม พ.ศ. ๒๕๑๑-๑๒, ๒๕๑๔-๑๕ ซึ่งเป็นข้อมูลที่จัดทำโดยสำนักงานสถิติแห่งชาติ สำนักงานนายกรัฐมนตรี

005987

๓.๑.๑ ลักษณะของข้อมูล

สำนักงานสถิติแห่งชาติ ได้ทำการสำรวจเพื่อศึกษาแบบแผนและระดับของรายได้และรายจ่ายของครัวเรือน รวมทั้งความเกี่ยวพันของความแตกต่างของแบบแผนการใช้จ่ายกับลักษณะต่าง ๆ ของครัวเรือน

การสำรวจนี้ครอบคลุมเฉพาะครัวเรือนส่วนบุคคลซึ่งอาศัยอยู่เป็นการถาวรในเขตสำรวจ ไม่รวมบุคคลที่พักอยู่ในโรงแรม, โรงเรียนกินนอน, วัด, โรงพยาบาล, เรือนจำ และสถานพินิจอื่น ๆ ในประเภทเดียวกัน อีกทั้งยกเว้นครัวเรือนทุพพลภาพหรือผู้แทนต่างประเทศ ตลอดจนผู้อยู่อาศัยในประเทศไทยเป็นการชั่วคราว

การเลือกครัวเรือนตัวอย่าง เพื่อเป็นตัวแทนครัวเรือนทั้งหมดในแต่ละภาค มีวิธีการ ๓ ขั้นตอน คือ.-

- ในขั้นแรก เลือกอำเภอตัวอย่างโดยให้ความน่าจะเป็น เป็นปฏิภาคกับขนาดของประชากร
- ขั้นที่สอง แบ่งเขตอำเภอตัวอย่างออกตามประเภทของชุมชน ได้แก่ เขตเทศบาล, เขตสุขาภิบาล และนอกเขตเทศบาล โดยใช้วิธีการเลือกโดยให้ความน่าจะเป็น เป็นปฏิภาคกับขนาดของประชากร เช่นกัน

- ชั้นที่สาม ใต้แก่การ เลือกรัว เรือนตัวอย่าง โดยแยกเป็นกรุง เพชรบูรณ์, ภาคเหนือ, ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ; ภาคกลาง, ภาคใต้ ส่วนการ สัมภาษณ์ครัวเรือนตัวอย่างในรายการใช้จ่ายต่าง ๆ ของสมาชิกในครัวเรือนเป็นการ สอบถามการ ใช้จ่ายเมื่อเดือนก่อนเดือนที่ทำการ สัมภาษณ์ โดยแยกเป็นเรื่องรายได้, สิ้นทรัพย์ และหนี้สินต่าง ๆ ของครัวเรือนที่ เปลี่ยนแปลงไปในช่วง เดือน ตลอดจนสิ้นทรัพย์ต่าง ๆ ที่สมาชิกของ ครัวเรือนเป็นเจ้าของ เช่น วิทยุ, โทรทัศน์, รถยนต์ เป็นต้น อีกทั้ง เรื่องค่าใช้จ่ายของครัวเรือนประกอบด้วยค่าใช้จ่ายเพื่อการอุปโภค บริโภค, กับทั้งรายจ่ายอื่น ๆ เช่น ค่าภาษี, เงินบริจาค และรายจ่าย ที่ไม่ใช่เพื่อการบริโภคอื่น ๆ

๓.๑.๒ ข้อจำกัดของข้อมูล

(ก) เนื่องจากการสำรวจนี้กระทำโดยส่งพนักงานไปสัมภาษณ์ครัวเรือน ตัวอย่าง โดยตามถึงรายการใช้จ่าย รายได้ ตลอดจนการ เปลี่ยนแปลงของสิ้นทรัพย์และหนี้สินของ เดือนที่แล้ว ครัวเรือนมักจะจำรายละเอียดต่างๆ ได้ไม่ถูกต้อง โดยเฉพาะรายจ่ายซึ่งมีรายการ ต่าง ๆ เป็นจำนวนมาก ในเรื่องรายได้อาจตอบไว้ต่ำกว่าความเป็นจริง เสมอถึงแม้ว่าจะใช้ ความพยายามเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ใกล้เคียงความเป็นจริงมากที่สุดก็ตาม

(ข) เมื่อนำข้อมูลที่ได้ออกจากการสำรวจไปใช้ จะต้องคำนึงถึงปัญหาเกี่ยวกับการแปรผันตามฤดูกาล (Seasonal variations) ด้วย โดยเฉพาะในหมู่บ้านนอกเขต เทศบาลในเดือนหลังการเก็บเกี่ยว เกษตรกรขายผลผลิตได้ก็มักมีรายจ่ายสูงตามไปด้วย นอกจากนี้ในเดือนที่เป็นเทศกาลต่าง ๆ ครัวเรือนก็มักมีรายจ่ายสูงกว่าปกติ เช่น เทศกาลปีใหม่ บวชนาค หรือจัดงานแต่งงาน งานศพ ฯลฯ ในเดือนนั้น ๆ อาจมีรายจ่ายสูงมาก อิทธิพลของการแปรผันตามฤดูกาลนี้ แม้จะเฝ้าพยายามทำให้ลดน้อยลงด้วยการ สัมภาษณ์ครัวเรือนตัวอย่าง เกินกว่า ๑ ครั้งก็ตาม แต่อิทธิพลดังกล่าวก็ยังคงมีเหลืออยู่บ้าง

๓.๖ วิธีการศึกษา

๓.๖.๑ วิธีการศึกษาที่จะนำมาใช้เป็นวิธีการวัดเส้นแสดงความยากจนจากวิธีการวัดของ ดร. ไตรรงค์ สุวรรณคีรี เป็นเกณฑ์

วิธีการวัดของ ดร. ไตรรงค์ เป็นวิธีการหนึ่งในการหาเส้นแสดงความยากจน โดยการพิจารณาถึงอัตราค่าจ้างขั้นต่ำ ไร่หลักการ เพียงพอทางค่านอาหารและค่าใช้จ่ายทั่ว ๆ ไป นอกจากการซื้ออาหารปรับควยค่าครองชีพเป็นเกณฑ์ ซึ่งเหตุผลในการเลือกวิธีการวัดของ ดร. ไตรรงค์เป็นเกณฑ์ในการหาเส้นแสดงความยากจน (Poverty line) ในการศึกษาครั้งนี้เพราะว่า

๑. วิธีการวัดของ ดร. ไตรรงค์ เป็นการหาขีดความจนหรือเส้นแสดงความยากจนแบบค่า คือพิจารณาถึงค่าใช้จ่ายในค่านอาหารและค่าใช้จ่ายทั่ว ๆ ไปนอกเหนือจากอาหารที่จำเป็นต่อครัวเรือนแต่ละครัวเรือน โดยอาศัยหลักทางโภชนาการกับการสำรวจรายการใช้จ่ายของครัวเรือนซึ่งเป็นหลักการที่เหมาะสมกับประเทศไทย

๒. แม้ว่าจะมีการศึกษาในวิธีการวัดเส้นแสดงความยากจนวิธีอื่นคือ ดร. เมธี ครงแก้ว และอาจารย์จินตนา เขียวศิริ ซึ่งพิจารณาจากสมการการบริโภค โดยวิธีการหาความเพียงพอของร่างกายเกี่ยวกับอาหาร แล้วนำมาปรับเป็นปริมาณเงินหรือรายได้ หากความสัมพันธ์ระหว่างรายได้กับการบริโภคจากสมการบริโภค วิธีการหาจุดแห่งความยากจนจากสมการบริโภค โดยวิธีหาว่า โดยเฉลี่ยแล้วครอบครัวโดยทั่ว ๆ ไปได้บริโภคอาหารและสิ่งจำเป็นอื่น ๆ คิดเป็นเงินเท่าไร โดยตั้งสมมุติว่าคนไทยส่วนใหญ่โดยเฉพาะในเมืองได้บริโภคอย่างเพียงพอทั้งทางค่านอาหารและอื่น ๆ ส่วนครอบครัวในชนบทโดยทั่ว ๆ ไป ความพอเพียงทางค่านอาหารอาจ

^๑ ไตรรงค์ สุวรรณคีรี "การกำหนดอัตราค่าจ้างขั้นต่ำทั่วประเทศและผลทางเศรษฐกิจ" วารสารธรรมศาสตร์ ปีที่ ๕ เล่มที่ ๑ (มิถุนายน - กันยายน ๒๕๑๔) หน้า ๒ - ๘๗.

^๒ เมธี ครงแก้ว และจินตนา เขียวศิริ "การวัดระดับความยากจนในประเทศไทย" วารสารธรรมศาสตร์ ปีที่ ๕ เล่มที่ ๑ (มิถุนายน - กันยายน ๒๕๑๔) หน้า ๔๔ - ๖๗.

หากไปบ้าง แต่ไม่ถึงกับอยู่ในสภาวะขาดอาหาร จากสมการการบริโภคเมื่อใดก็ตามที่เรียกว่า "จุดเสมอตัวในการบริโภค" ซึ่งเป็นจุดที่รายได้ออกหักกับรายจ่าย และถือเป็นระดับความยากจน สำหรับครอบครัวในแต่ละภาค

แต่มีข้อที่ไม่เข้าใจจุดเสมอตัวคือ การที่ครอบครัวเริ่มเข้าสู่ความยากจนมักจะมีรายได้ออกหักกับรายจ่ายเสียเป็นส่วนใหญ่ และค่าที่เป็นจุดเสมอตัวนี้ยังไม่อาจถือได้ว่าเป็นการรายจ่ายสำหรับการยังชีพ (Subsistence Expenditure) ซึ่งจะถือว่าเป็นการวัดความยากจนที่ถูกต้อง และวิธีการของ ดร. เมธี เป็นการหาชี้ความยากจนแบบสูงซึ่งไม่แสดงถึงความยากจนอย่างแท้จริงของประเทศด้อยพัฒนาเช่นประเทศไทย

สำหรับวิธีการของ ดร. ไทรรงค์ สุวรรณศิริ พอดีสรุปรายละเอียดได้ดังนี้คือ การวัดเส้นแสดงความยากจน (Poverty line) โดยพิจารณาจากการพยายามหาอัตราค่าจ้างขั้นต่ำ ซึ่งหมายถึงอัตราค่าจ้างที่ช่วยให้แรงงานพร้อมด้วยสมาชิกในครอบครัวอีก ๒ คน มีรายได้เพียงพอเพื่อการใช้จ่ายให้ดำรงชีพได้และสมศักดิ์ศรีแห่งการเป็นมนุษย์ชาติในสังคมปัจจุบัน ค่าใช้จ่ายเพื่อการดำรงชีพตามปกติวิสัยสามารถแยกเป็น ๒ ประเภทใหญ่ ๆ คือ

ก. ค่าใช้จ่ายเพื่อซื้ออาหาร

ข. ค่าใช้จ่ายทั่ว ๆ ไปนอกเหนือจากการซื้ออาหาร

ก. ค่าใช้จ่ายเพื่อซื้ออาหาร

กองโภชนาการ กระทรวงสาธารณสุข ได้ประเมินไว้ว่าคนที่ที่มีอายุในระหว่าง ๒๐ - ๒๕ ปี (น้ำหนักตัวประมาณ ๕๔ กิโลกรัม) มีความต้องการขั้นต่ำของร่างกายใน ๑ วันต่อสิ่งต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

ต้องได้รับประทานอาหารที่มีจำนวน ๒,๕๕๐ แคลอรี โปรตีน ๕๔ กรัม แคลเซียม .๕ กรัม เหล็ก ๒ มิลลิกรัม วิตามินเอ ๒,๕๐๐ ยูนิท วิตามินบี๑ ๑.๐ กรัม วิตามินบี๒ ๑.๔ มิลลิกรัม ไนอาซิน ๑.๗ มิลลิกรัม วิตามินซี ๓๐ มิลลิกรัม วิตามินดี ๔๐๐ ยูนิท^๑

^๑กองโภชนาการ กระทรวงสาธารณสุข ไม่ได้แยกไว้ว่า ในอาหารซึ่งมีจำนวนแคลอรี ๒,๕๕๐ แคลอรี ควรจะเป็นข้าว, ผัก หรือผลไม้ เท่าใด

จากความต้องการอาหารคิดเป็นแคลอรีแยกเป็นชนิดต่าง ๆ คือ ข้าว, แป้ง, น้ำตาล, ถั่ว, ผัก, น้ำมันพืช, ผลไม้, เนื้อสัตว์และผลิตภัณฑ์สัตว์, ไข่, ปลา, นมและผลิตภัณฑ์นม, น้ำมันและไขมันสัตว์ เหล่านี้จะนำมาคิดเป็นค่าสัมประสิทธิ์เพื่อนำมาปรับกับ ปริมาณการบริโภคอาหารประเภทต่าง ๆ จากรายงานการสำรวจค่าใช้จ่ายของครัวเรือน ปี ๒๕๐๕ - ๒๕๐๖ เพื่อให้ได้ความต้องการประมาณอาหารประเภทต่าง ๆ ขึ้นทำ นำมาปรับ ด้วยราคาอาหารของภาคต่าง ๆ ในปี ๒๕๑๗ ได้เป็นค่าใช้จ่ายเพื่อซื้ออาหารประเภทต่าง ๆ เพื่อสนองความต้องการแคลอรีขึ้นทำในช่วงเวลา ๑ เดือนในปี ๒๕๑๗ คิดเป็นค่าใช้จ่ายเพื่อซื้ออาหารต่อหนึ่งคนต่อหนึ่งเดือน

ตารางที่ ๓.๑

ค่าใช้จ่ายในการซื้ออาหารประเภทต่าง ๆ เพื่อสนองความต้องการแคลอรีขั้นต่ำ
ในระยะเวลา ๑ ปี คิรราคาเดือนเมษายน ๒๕๑๗

(บาท)

ประเภทของอาหาร	กรุงเทพ- ธนบุรี	ตะวันออก เฉียงเหนือ	เหนือ	กลาง	ใต้
ข้าวและธัญญาหาร	๘๘๗.๖๐	๘๖๘.๕๘	๘๘๗.๖๑	๕๐๗.๕๗	๕๑๓.๕๕
สัตว์ปีกและ เนื้อ	๓๘๕.๕๘	๓๖๕.๗๗	๓๑๑.๒๕	๓๓๕.๕๕	๓๓๘.๕๐
ปลา	๑๘๖.๘๑	๒๐๕.๐๐	๒๐๕.๘๗	๑๗๑.๗๕	๑๗๖.๕๕
ไข่	๕๕.๕๓	๕๕.๕๗	๕๕.๗๓	๕๑.๑๓	๕๑.๑๓
ผักและผลไม้	๒๘๕.๖๖	๒๕๖.๕๖	๒๗๗.๖๖	๒๖๑.๕๖	๒๓๖.๖๘
น้ำมันพืช-สัตว์และไขมัน	๒๖.๖๗	๒๖.๑๑	๒๕.๘๕	๒๕.๖๘	๒๗.๓๕
น้ำตาล	๑๘.๖๖	๑๕.๕๗	๑๖.๐๓	๑๘.๕๓	๑๖.๐๖
รวม	๑,๘๕๓.๖๖	๑,๗๕๓.๗๖	๑,๗๗๗.๕๕	๑,๗๖๖.๐๖	๑,๗๕๕.๓๖
คิดเป็นต่อ ๑ เดือน	๑๕๓.๖๓	๑๔๕.๖๘	๑๔๘.๑๓	๑๔๗.๑๗	๑๔๖.๖๘

ที่มา : บทความ การกำหนดคิรราคาจ้างขั้นต่ำทั่วประเทศและผลทางเศรษฐกิจ

๑ ไตรรงค์ สุวรรณศิริ, "การกำหนดคิรราคาจ้างขั้นต่ำทั่วประเทศและผลทางเศรษฐกิจ"
วารสารธรรมศาสตร์ ปีที่ ๕ เล่มที่ ๑ (มิถุนายน - กันยายน ๒๕๑๘), หน้า ๘.

ข. ค่าใช้จ่ายทั่วไปนอกเหนือจากการซื้ออาหาร

ค่าใช้จ่ายทั่วไป หมายถึง ค่าใช้จ่ายที่จำเป็นอื่น ๆ ที่ไม่เกี่ยวกับประเภทอาหาร ค่าใช้จ่ายเหล่านี้ได้แก่ ค่าเครื่องนุ่งห่ม ค่าเช่าและตกแต่งบ้าน ค่าพยาบาลและยารักษาโรค ค่าพาหนะ ค่าพักผ่อนและการพักผ่อน ค่ายาสูบและเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ เป็นต้น การวิเคราะห์เพื่อหาค่าใช้จ่ายทั่วไปต่อคนต่อเดือน จำเป็นต้องกำหนดมาตรฐานการบริโภค โดยกำหนดมาตรฐานค่าใช้จ่ายของคนในกรุงเทพมหานคร เป็นตัวหลัก แล้วปรับค่าใช้จ่ายของคนในภาคอื่น ๆ ให้อยู่ใกล้เคียงกับมาตรฐานของคนในกรุงเทพมหานคร โดยคำนึงถึงพฤติกรรมการบริโภคของคนภาคต่าง ๆ และความแตกต่างของการเปลี่ยนแปลงของราคาสินค้าในแต่ละภาคด้วย

จากรายการสำรวจค่าใช้จ่ายของครอบครัวปี ๒๕๐๕-๐๖ และปรับด้วยดัชนีราคาผู้บริโภคเพื่อให้ได้ค่าใช้จ่ายทั่วไปนอกเหนือจากการซื้ออาหาร ของปี ๒๕๑๗

ตารางที่ ๓.๒

ค่าใช้จ่ายทั่วไปนอกเหนือจากการจัดหาอาหารต่อหัวต่อเดือนของประชาชน
ในกรุงเทพมหานครและภาคต่าง ๆ หลังจากการปรับด้วยดัชนีราคาของปี ๒๕๑๗

รายการ	ภาค	กรุงเทพ มหานคร	ตะวันออก เฉียงเหนือ	เหนือ	กลาง	ใต้
ค่าใช้จ่ายทั่วไปแยกเป็น						
๑. ค่าเครื่องนุ่งห่มและเสื้อผ้า		๒๑.๗๕	๒๗.๗๖	๓๐.๗๓	๒๕.๑๗	๒๖.๑๘
๒. ค่าเคหะเครื่องเรือนและ ค่าบริการในครัวเรือน		๒๖.๘๕	๑๘.๔๔	๑๕.๑๕	๑๕.๓๕	๒๐.๕๗
๓. ค่าตรวจรักษาพยาบาล		๑๔.๑๕	๑๑.๒๕	๕.๑๕	๕.๕๓	๑๑.๒๖
๔. ค่ายานพาหนะ		๖.๕๕	๔.๓๐	๓.๑๖	๑.๘๑	๒.๔๓
๕. ค่าบันเทิงและการศึกษา		๗.๒๖	๕.๕๓	๔.๕๘	๕.๔๑	๔.๓๖
๖. ค่ายาสูบและเครื่องดื่ม ที่มีแอลกอฮอล์		๘.๗๕	๗.๑๘	๕.๖๓	๖.๓๓	๕.๕๖
๗. ค่าใช้จ่ายเบ็ดเตล็ด		๒.๑๖	๑.๑๘	๑.๐๓	๑.๐๕	๑.๑๕
๘. ค่าบริจาคของขวัญ		๖.๕๕	๕.๒๑	๔.๓๓	๔.๑๐	๔.๕๓
๙. ค่าภาษี		๑.๐๖	๐.๘๑	๐.๖๘	๐.๖๔	๐.๗๑
๑๐. รายจ่ายทั่วไปต่อหัวต่อเดือน		๕๐.๗๔	๔๕.๕๑	๓๘.๔๐	๒๘.๘๗	๓๗.๑๑

ที่มา : บทความ การกำหนดอัตราค่าจ้างขั้นต่ำทั่วประเทศและผลทางเศรษฐกิจ

ดังนั้น ค่าใช้จ่ายในการดำรงชีพก็จะรวมค่าใช้จ่ายเพื่อซื้ออาหารกับค่าใช้จ่าย
 ทั่วไป นอกเหนือจากการซื้ออาหาร

ตารางที่ ๓.๓

ค่าใช้จ่ายในการดำรงชีพต่อหัวต่อเดือน

รายการ	ภาค กรุงเทพมหานคร	ตะวันออก เชียงใหม่	เหนือ	กลาง	ใต้
ค่าใช้จ่ายเพื่อซื้ออาหาร	๑๕๓.๖๓	๑๕๕.๒๘	๑๕๘.๑๓	๑๕๗.๑๗	๑๕๖.๒๘
ค่าใช้จ่ายทั่วไปนอกเหนือ จากการซื้ออาหาร	๕๐.๗๔	๕๕.๕๑	๗๘.๕๐	๖๘.๘๗	๗๗.๑๑
ค่าใช้จ่ายทั้งหมดในการ ดำรงชีพต่อหัวต่อเดือน	๒๐๔.๓๗	๒๑๐.๗๙	๒๓๖.๕๓	๒๒๖.๐๔	๒๓๓.๓๙

ที่มา : จากตารางที่ ๓.๑, ๓.๒

เมื่อใดค่าใช้จ่ายในการดำรงชีพตามปกติซึ่งถือเป็น Poverty line หรือเส้นกำหนดความยากจน แต่ตัวเลขที่ได้เป็นค่าใช้จ่ายในปี ๒๕๑๗ ในการศึกษาครั้งนี้จะเป็นการพิจารณาปี ๒๕๑๒ และปี ๒๕๑๕ จึงจำเป็นต้องปรับตัวเลขปี ๒๕๑๗ ให้อยู่หลังเป็นปี ๒๕๑๒ และล่วงหน้าเป็นปี ๒๕๑๕ โดยใช้ดัชนีราคาผู้บริโภค (ดัชนีรวม) เป็นตัวปรับ

แต่เนื่องจากดัชนีราคาผู้บริโภคที่ปรากฏอยู่มีฐานปี ๒๕๐๘ จึงจำเป็นต้องปรับให้เป็นปี ๒๕๑๗ เป็นพื้นฐาน

ตารางที่ ๓.๔
ดัชนีราคาผู้บริโภค
(ดัชนีรวม)

(ปี ๒๕๐๘ = ๑๐๐)

ปี	ปี		
	๒๕๑๒	๒๕๑๗	๒๕๑๕
ภาค			
กรุงเทพมหานคร	๑๑๒.๘	๑๖๖.๒	๑๘๑.๕
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	๑๑๔.๘	๑๖๖.๒	๑๗๖.๗
ภาคเหนือ	๑๑๕.๔	๑๘๖.๗	๒๐๔.๐
ภาคกลาง	๑๑๓.๘	๑๗๔.๖	๑๙๒.๓
ภาคใต้	๑๑๑.๒	๑๘๘.๘	๑๘๕.๘

ที่มา : กรมเศรษฐกิจการพาณิชย์ กระทรวงพาณิชย์

ตารางที่ ๓.๕
ดัชนีราคาผู้บริโภค
(ดัชนีรวม)

(ปี ๒๕๑๗ = ๑๐๐)

ภาค	ปี		
	๒๕๑๒	๒๕๑๓	๒๕๑๔
กรุงเทพมหานคร	๖๗.๘	๑๐๐	๑๐๘.๒
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	๖๘.๑	๑๐๐	๑๐๖.๓
ภาคเหนือ	๖๑.๘	๑๐๐	๑๑๖.๘
ภาคกลาง	๖๕.๒	๑๐๐	๑๑๐.๑
ภาคใต้	๕๘.๘	๑๐๐	๑๐๐.๕

ที่มา : จากตารางที่ ๓.๔

ตารางที่ ๓.๖

ค่าใช้จ่ายในการดำรงชีพต่อหัวต่อเดือนที่ปรับดัชนีราคาแล้ว (บาท)

ภาค	ปี		
	๒๕๑๒	๒๕๑๓	๒๕๑๔
กรุงเทพมหานคร	๑๖๕.๘๓	๒๔๘.๓๓	๒๖๖.๘๕
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	๑๕๘.๘๘	๒๓๐.๓๕	๒๕๕.๓๓
ภาคเหนือ	๑๕๐.๐๐	๒๒๖.๕๓	๒๕๖.๓๕
ภาคกลาง	๑๕๐.๘๖	๒๑๖.๐๔	๒๓๓.๘๖
ภาคใต้	๑๓๑.๕๘	๒๒๓.๓๕	๒๒๘.๕๑

ที่มา : จากตารางที่ ๓.๓, ๓.๕

ค่าใช้จ่ายขั้นต่ำที่คำนวณได้ ในปี ๒๕๑๒ และปี ๒๕๑๔ ถือว่าเป็นขีดความจนหรือเส้น
แสดงความยากจน (Poverty line) ในการวิจัยครั้งนี้

๓.๒.๒ การปรับรายได้ของครัวเรือนให้เป็นรายได้ต่อหัวต่อเดือน

เนื่องจากข้อมูลรายได้จากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมปี ๒๕๑๑-๑๒ และปี ๒๕๑๔-๑๕ เป็นข้อมูลรายได้ต่อครัวเรือน ซึ่งนำมาพิจารณาถึงขีดความจนหรือเส้นแสดงความยากจน ต้องพิจารณาจากรายได้ต่อหัวต่อเดือน เพื่อนำไปพิจารณาร่วมกับดัชนีความยากจนในการวัดความยากจนต่อไป

ก่อนที่จะแสดงวิธีการปรับรายได้ของครัวเรือนให้เป็นรายได้ต่อหัวต่อเดือน ก็ควรจะต้องรู้จักคำจำกัดความของครัวเรือนและรายได้ของครัวเรือนเสียก่อน

ครัวเรือน หมายความว่า

๑. บุคคลตั้งแต่ ๒ คนขึ้นไป กินอยู่และใช้สิ่งอุปโภคบริโภคที่จำเป็นแก่การดำรงชีพร่วมกัน บุคคลเหล่านี้ประกอบด้วยผู้ที่มีความเกี่ยวพันทางสายโลหิต หรือโดยการแต่งงาน หรือรับมา เป็นบุตรบุญธรรม หรือมีความเกี่ยวพันฉันท์ญาติ ผู้อาศัยซึ่งไม่มีความเกี่ยวพันฉันท์ญาติ และไม่ได้จ่ายค่าที่พักและอาหาร คนในที่ไม่มีความเกี่ยวข้องกินอยู่กับครัวเรือนให้นับเป็นสมาชิกของครัวเรือน ในแต่ละครัวเรือนต้องมีบุคคลหนึ่ง เป็นหัวหน้าครัวเรือน

บุคคลที่แต่งงานแล้ว และมีเงินรายได้ของตัวเอง (หรือของคู่สมรสก็ตาม) กินอยู่ร่วมกับครัวเรือนใหญ่ จะจ่ายเงินให้ครัวเรือนใหญ่หรือไม่ก็ตามให้นับเป็นอีกครัวเรือนหนึ่งต่างหาก

๒. บุคคลไม่เกิน ๕ คนที่ไม่มีความสัมพันธ์ฉันท์ญาติกินอยู่ร่วมกัน ร่วมกันจ่ายค่าที่พักและค่าอาหารให้นับแต่ละคนเป็นหนึ่งครัวเรือน เช่น บุคคล ๓ คน เข้านอนอยู่ร่วมกัน และช่วยกันจ่ายค่าอาหารให้นับเป็น ๓ ครัวเรือน

ความหมายของครัวเรือนในการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคม ปี ๒๕๑๔-๑๕ ส่วนความหมายของครัวเรือนปี ๒๕๑๑-๑๒ คือ ครัวเรือนสามัญซึ่งประกอบด้วยบุคคลคนเดียว หรือกลุ่มบุคคลเรียกว่าสมาชิกของครัวเรือนที่อาศัยอยู่ในบ้านหรือเคหสถาน หรือที่อยู่อาศัยแห่งหนึ่งร่วมกัน โดยประกอบอาหารและใช้สิ่งอุปโภคบริโภคที่จำเป็นแก่การดำรงชีพร่วมกัน บุคคลที่อยู่ร่วมกันนั้น เป็นญาติพี่น้องกันหรือไม่ก็ได้ โดยมีสมาชิกหนึ่ง เป็นหัวหน้าครัวเรือน และในที่นี้ได้ละเลยข้อแตกต่างของทั้ง ๒ ปีนี้

๓. บุคคลคนเดียวกับอาศัยอยู่ตามลำพังในที่อยู่อาศัย ซึ่งกินอยู่และใช้เครื่อง
อุปโภคบริโภคตลอดจนการใช้จ่ายเงินแยกจากผู้อื่น

ส่วนการพิจารณาว่าผู้ใดเป็นสมาชิกของครัวเรือนให้ถือหลักดังนี้ คือ

(๑) ใช้สิ่งอุปโภคบริโภคที่จำเป็นแก่การดำรงชีพ ร่วมกันกับสมาชิก
อื่น ๆ ในครัวเรือน

(๒) รับประทานอาหารเป็นร่วมกัน

(๓) มีส่วนในการใช้จ่ายเงินในการจัดหาสิ่งของที่จำเป็นในการ
ดำรงชีพร่วมกัน

(๔) ยกย่องให้บุคคลหนึ่ง เป็นหัวหน้าครัวเรือน

รายได้ของครัวเรือน หมายความว่ารายได้ทั้งหมดของครัวเรือน ได้แก่

๑. ค่าแรงและเงินเดือน เงินรางวัลบริการ เงินโบนัส ฯลฯ
๒. กำไรสุทธิจากการประกอบธุรกิจการเกษตร และธุรกิจอื่น ๆ
๓. รายได้จากทรัพย์สิน เช่น ค่าเช่าที่ดิน ค่าลิขสิทธิ์ดอกเบี้ย และเงินปันผล
๔. เงินที่ได้รับเป็นการช่วยเหลือ บำเหน็จ บำนาญ เงินทุน การศึกษา ฯลฯ
๕. รายได้ที่ไม่เป็นตัวเงิน ได้แก่ มูลค่าของสินค้า และบริการที่ได้รับเป็น
ส่วนหนึ่งของเงินเดือนหรือค่าจ้าง หรือครัวเรือนผลิตและบริโภคเอง หรือได้รับโดยไม่ต้องซื้อ
๖. ค่าประเมินค่าเช่าบ้านที่ครัวเรือนเป็นเจ้าของและอยู่เอง
๗. รายได้อื่น ๆ เช่น เงินที่ได้รับจากการประกันภัยหรือประกันชีวิต เงิน
รางวัลสลากกินแบ่ง และเงินรายรับอื่น ๆ ในประเภทเดียวกัน

และรายได้ตามปกติได้แก่ เงินรายได้ที่ครัวเรือนได้รับสม่ำเสมอตามปกติ
ไม่รวมรายได้อื่น ๆ ในข้อ ๗.

สำหรับการปรับรายได้ต่อครัวเรือนเป็นรายได้ต่อหัวต่อเดือน จะต้องใช้จำนวน
Equivalent adult มาเป็นตัวปรับ ซึ่งจำนวน Equivalent adult ที่ได้จะเกิดจาก
กำหนด scale ในการปรับจำนวนสมาชิกในครัวเรือน โดยพิจารณาจากอายุคือ^๑

^๑รายละเอียดอยู่ในหัวข้อ ๒.๓ ของวิทยานิพนธ์ที่ ๒

เด็กอายุต่ำกว่า ๕ ปี นับเป็น ๐.๕๒ ของผู้ใหญ่

เด็กอายุ ๕-๑๕ ปี นับเป็น ๐.๒๓ ของผู้ใหญ่

และอายุเกิน ๑๕ ปี ถือเป็นผู้ใหญ่

เมื่อได้รายได้ต่อหัวต่อเดือนก็นำมาพิจารณาพร้อมกับค่าชี้วัดความจนหรือเส้น
แสดงความยากจนในการคำนวณดัชนีความจน

๓.๒.๓ การพิจารณาความไม่เสมอภาคในกลุ่มคนจนโดยศึกษาจากดัชนีความยากจน

(Poverty Index)

หลังจากกำหนดระดับรายได้ที่เป็นชี้วัดความจน หรือเส้นแสดงความยากจน
(Poverty line) แล้ว และได้พิจารณาการปรับรายได้ต่อครัวเรือนให้เป็นรายได้ต่อหัว
ต่อเดือน ก็จะมาพิจารณาถึงความไม่เสมอภาคในกลุ่มคน หรือการกระจายรายได้ในกลุ่มคนจน
ด้วยกัน โดยศึกษาจากค่าดัชนีความยากจน (Poverty Index) ซึ่งจะทำให้การแยกคำนวณ
เป็นภาค (Region) คือ กรุงเทพมหานคร ภาคเหนือ ภาคกลาง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
และภาคใต้ และในแต่ละภาคยังแยกพิจารณาเป็นเขตเมือง (Urban) และเขตชนบท
(Rural) โดยใช้ตัวเลขจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคม ปี ๒๕๑๑-๑๒ และ
ปี ๒๕๑๘-๑๙ ข้อมูลนี้เป็นการสำรวจรายการใช้จ่ายและรายได้ของครัวเรือนทั่วประเทศ
ค่าดัชนีความยากจนนี้ยังแสดงให้เห็นถึง อัตราส่วนคนจน (incidence of poverty)
ค่าที่แสดงความแตกต่างระหว่างรายได้ที่แท้จริงกับชี้วัดความจนหรือเส้นแสดงความยากจน
(poverty gap) ก็ยังแสดงถึงการกระจายรายได้ในกลุ่มคนจนด้วยกัน (Gini
Coefficient among the poor) อีกด้วย ซึ่งทั้ง ๓ ค่านี้จะปรากฏในค่าดัชนี
ความยากจน และเป็นวิธีการวัดที่ครอบคลุมภาวะความจนในหลาย ๆ แง่ได้พร้อมกันไป.

รายละเอียดความเป็นมาของ Sen Poverty Index ปรากฏในภาคผนวก ก.